

ASPECTELE PSIHOSOCIALE
ALE MORBIDITĂȚII JUDECĂTORILOR

Ghenadie ROTARU,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
Nicolae Testemițanu

Summary**Psychosocial aspects of morbidity of the judges**

The state of psychosomatic health is one of the most important requirements of the position of magistrate, being influenced by harmful factors of professional activity - the volume of work in constant growth, lack of time, continuous reform legislation which requires increasing analytical capacity, the public nature of his activity, social isolation, etc.. Judges are part of the contingent with the highest level of exposure to occupational stress - the second place in the hierarchy of occupational disorder - representing the main factor of the judges activity, which causes the psychosomatic morbidity. This is less studied in the world and represents a special interest in Moldova, regarding to the justice reform, in particular, and social changes in general.

Key words: Judge, professional stress, psychosomatic morbidity, coping.

Резюме**Психосоциальные аспекты заболеваемости судей**

Состояние психосоматического здоровья является одним из наиболее важных требований должности судьи и напрямую зависит от влияния вредных факторов профессиональной деятельности – постоянно увеличивающийся объем работы, нехватка времени, реформирование законодательства, которое требует расширенные аналитические возможности, государственный характер деятельности, социальная изоляция и т.д. Судьи являются контингентом с высоким уровнем подверженности профессиональному стрессу – второе место в иерархии профессиональных заболеваний –, который является главным фактором в деятельности судей, вызывающим психосоматические расстройства. Эти аспекты деятельности судей мало изучались в мире и представляют особый интерес для Республики Молдова, исходя из судебной реформы и социальных изменений происходящих сегодня.

Ключевые слова: судья, профессиональный стресс, психосоматические заболевания, копинг.

Sistemul juridic din Republica Moldova se află în curs de reformare, scopul ei final fiind asigurarea cerinței fundamentale a procesului de justiție – rezolvarea corectă și imparțială a tuturor cazurilor particulare. Din această necesitate fundamentală a sistemului derivă cele mai importante cerințe față de funcția de magistrat, printre care un rol important îi revine stării de sănătate psihosomatică, inclusiv aspectelor psihoemoționale și sociale care influențează nivelul morbidității în rândurile acestui contingent [2, 12, 13].

Actualitatea problemei sănătății judecătorilor este determinată de [7]:

- cerințe înalte față de starea de sănătate a judecătorilor;
- importanța socială a acestui contingent, ca putere statală;
- posibilitatea influenței dereglărilor psihosomatice ale judecătorilor asupra calității procesului de judecată;
- absența unui sistem de profilaxie a maladiilor psihosomatice ale judecătorilor, îndreptat spre scăderea morbidității și creșterea eficacității procesului de justiție în general.

Necesitatea cercetării acestor aspecte este confirmată și de lipsa unui mecanism clar de evidență medicală a judecătorilor, care conform legii este realizată după locul de trai. Însă regimul de lucru supraîncărcat și specificul profesiei fac dificilă adresarea lor la medicul de familie. Sistemul actual de deservire medicală a judecătorilor nu rezolvă în volum deplin problemele legate de asigurarea sănătății magistraților, de aceea sunt necesare măsuri care vor asigura o abordare complexă a profilaxiei, diagnosticului și tratamentului maladiilor ce se dezvoltă la judecători în legătură cu activitatea lor profesională. Este necesar de a elabora bazele legislative pentru organizarea dispensarizării anuale a judecătorilor [17, 21]. Din punct de vedere economic, tratamentul maladiilor în stadiile timpurii necesită cheltuieli mult mai mici decât tratamentul în stadiile avansate.

Personalitatea judecătorului în exercitarea actului de justiție are o importanță deosebită. Profesiunea de judecător este una dintre cele mai complicate în jurisprudență. Profilul de personalitate a magistratului cuprinde calități mentale care permit persoanei să își dezvolte, conștient și intenționat, competențele sale și include: stabilitate emoțională, gândire critică, integritate cognitiv-morală, conștientizare socială, capacitate de a activa constructiv în condiții de suprasolicitare psihoemoțională permanentă etc. [1, 8, 22]. Judecătorul este împuternicit să aplice legea în numele Statului, ceea ce dezvoltă simțul responsabilității pentru urmările acțiunilor sale. Dosarele

examine sunt foarte variate după volum și caracter (penale, administrative, sociale). În timpul procesului de judecată este verificată foarte minuțios obiectivitatea informației obținute. Rezultatele activității judecătorești depind nu numai de eficacitatea muncii tuturor participanților la proces, ci și de calitățile individuale ale judecătorilor [13, 19].

Majoritatea studiilor din psihologia ocupațională au condus la concluzia că expunerea îndelungată la evenimente psihosociale disconfortante, legate de serviciu, poate avea consecințe negative în plan mental, fizic, comportamental și social [9, 11]. Cauzele stresului la locul de muncă pot fi grupate în trei categorii: de ordin contextual, personal și legate de rol. Stresul *contextual* ține de cantitatea însărcinărilor și caracteristicile structurale ale serviciului. Stresorii *personali* țin de manifestarea unor caracteristici personale, cum ar fi controlul, anxietatea, implicarea profesională. Stresul *legat de rol* este provocat de interacțiunea dintre unele aspecte ale forțelor și evenimentelor din mediul profesional, percepute ca amenințătoare pentru așteptările individului [3, 20]. Pentru judecători factorii stresogeni, care influențează negativ starea sănătății somatice și psihice, sunt volumul de lucru în creștere permanentă, insuficiența de timp, legislația în continuă reformare, ce necesită capacități analitice crescânde, caracterul public al activității, critica din partea presei și societății, atunci când trebuie să respecti normele eticii profesionale [10,22]. Totodată, profesiunea de judecător a devenit periculoasă nu numai pentru judecători, ci și pentru familie, apropiați. În Russia, printre judecători se înregistrează anual 2-4 cazuri de suicid [21].

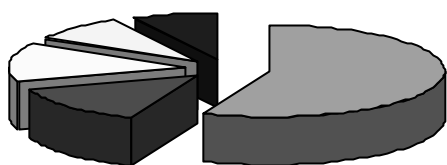

Fig. 1. Cauzele stresului la judecatori.

Unii cercetători consideră că ponderea cea mai mare în influența negativă a activității judecătorilor o are izolarea socială, problemă actuală pentru 70% din judecători [5, 18]. Sursele izolării sociale sunt volumul mare de lucru și respectarea normelor eticii judiciare. Majoritatea judecătorilor nu reușesc

să examineze toate dosarele în timpul de lucru (conform rapoartelor statistice, în RM sarcina lunară medie pentru un judecător depășește 55 de dosare, în unele cazuri ajungând la 90-95 de dosare lunar), fiind nevoiți să se rețina la serviciu câte 10-12 ore pe zi, deseori chiar și în zilele de odihnă. Timpul pentru familie, prieteni, odihnă este foarte limitat. Principiile eticii profesionale impun judecătorul să respecte o anumită distanță în relațiile cu cei din jur, formând astfel un stil de comunicare foarte retras. Odată cu avansarea în funcție, izolarea de prieteni și foștii colegi progresează; judecătorii mai greu pot găsi prieteni adeverați, mai ales printre juriștii din alte instituții, suspectându-i de nesinceritate și satisfacerea anumitor scopuri meschine. Judecătorul „simte că se află în mantia sa nu numai la judecătorie” [7, 16]. Trecerea de la activitatea de jurist la funcția de judecător este „o călătorie în singurătate” [8]. Mulți judecători au remarcat că odată cu numirea în funcție a scăzut numărul persoanelor cu care ar putea discuta diferite probleme personale și de serviciu [4]. Deseori apar senzații de nesiguranță, îndoieli în propriul succes profesional, ceea ce afectează echilibrul psihologic. Una dintre sursele încordării psihologice este insuficiența legăturii inverse: judecătorul nu poate aprecia eficacitatea propriei munci din punctul de vedere al altor participanți la proces, al colegilor. Judecătorii practic niciodată nu-și critică colegii. Singura modalitate de a-și aprecia calitatea propriei activități este raportul anual statistic, din care se poate afla numărul de dosare examinate timp de un an, numărul de decizii anulate etc. Aceste date statistice nu ne oferă informații despre personalitatea judecătorului, despre aptitudinile sale profesionale. Insuficiența legăturii inverse actualizează simțul singurătății, caracteristic în primii ani de activitate a judecătorilor [8].

Profesiunea de judecător niciodată nu a fost considerată periculoasă pentru viață și sănătatea fizică, nu a fost făcut nici un studiu al acestei probleme. Dar mai multe persoane implicate în actul justiției (procurori, judecători, avocați, executori) devin ținta unor acțiuni agresive, fie verbale, fie fizice [6, 17]. Aceste evenimente deseori nu sunt date publicității, datele statistice având caracter secret. Amenințările și agresiunile fizice la adresa judecătorilor deseori exprimă nerecunoașterea și dezamăgirea față de sistemul de justiție în general.

Următorii factori sociali, de asemenea, influențează deformarea personalității judecătorului:

- nerecunoașterea meritelor adevărate
- limitarea dreptului la libera alegere (alegerea stilului de viață, a direcției cercetării științifice etc.)

- necorespunderea cerințelor moral-etice ale profesiei, situației reale la locul de muncă (drept exemplu poate servi tema discutată deseori în mass-media despre dependența judecătorilor de puterea executivă, mită etc.)
- scăderea statutului social al profesiei
- problemele personale, familiale.

Pentru un judecător sunt necesare: finețea și agerimea senzorială, atenția bună, memoria multilaterală și sigură, gândirea clară, exactă (de unde rezultă și capacitatea de a explica și de a câștiga încrederea), nivelul înalt de inteligență, sociabilitatea, curajul [17, 21]. În ceea ce privește temperamentul, există un șir de solicitări: reacțiile senzorio-motoare trebuie să fie rapide, iar decizia – promptă; e nevoie de o mare flexibilitate, de prezență de spirit și de un grad pronunțat a ceea ce numea P. Janet „*tensiune psihică*” (de unde rezultă o integrare marcată a personalității, precum și simțul realității). În general, se poate vorbi de „*sănătate psihică generală evidentă, care se menține chiar și la eforturi durabile și persistente*”. Caracterul trebuie să fie unitar și stabil; conștiințozitatea, confidențialitatea, discreția, simțul etic puternic, conștiința datoriei, obiectivitatea, onestitatea, simțul de ordine sânt calități strict necesare. Se adaugă o capacitate înaltă de autoinstruire [2]. Observăm în această listă solicitări intense și extrem de diferite, care vorbesc despre prezența factorilor de personalitate cauzatori de „ardere” profesional-emoțională și despre climatul organizatoric. Toate aceste calități vorbesc despre solicitarea intensă socială cu care se confruntă judecătorii.

Factorii noxogeni psihoemoționali acționează prin mecanisme stresante asupra sistemului nervos central [11]. Efectul lor se repercutează asupra axei neuroendocrine – hipotalamus – hipofiză – corticosuprarenală –, care prin suprasolicitare în timp se poate dereglă, generând o patologie de epuizare, cuprinsă de unii autori în cadrul noxologic al bolilor psihosomatice [4, 15].

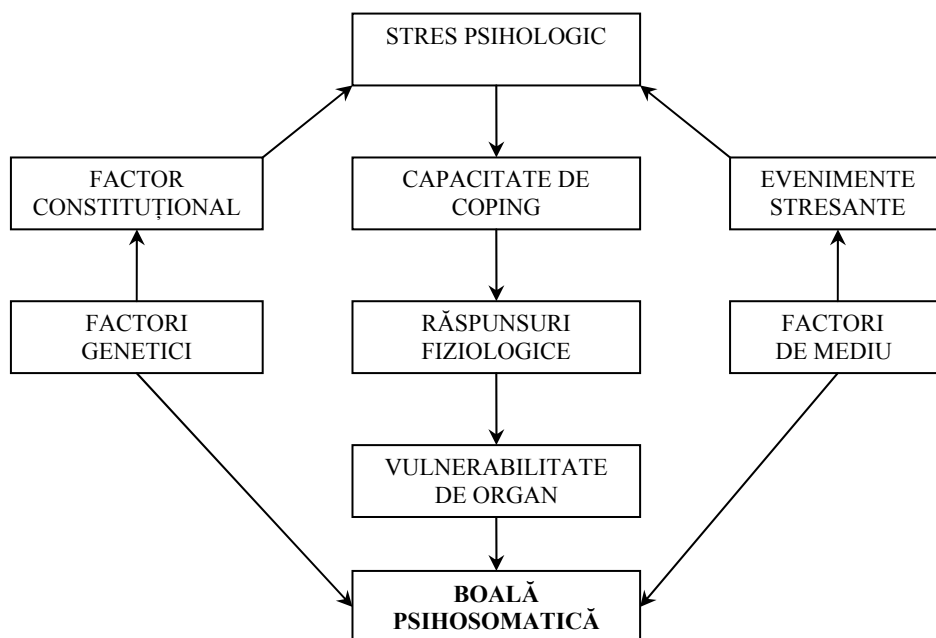

Fig. 2. Geneza bolii psihosomatice.

Răspândirea patologiilor psihosomatice la persoanele cu suprasolicitare psihoemoțională permanentă este bine cunoscută, apariția lor fiind determinată, în primul rând, de factorul de personalitate/stil de coping [9, 14].

Mecanismele de prevenire și adaptare la stres sunt cunoscute sub numele de *coping*. Copingul vizează toate modalitățile de control al stresului. Mecanismele

de coping pot fi grupate în trei mari categorii [6, 7, 19]: comportamentale, cognitive, biochimice. Finalitatea acestor mecanisme diferite este aceeași: reducerea stresului. Abordarea preventivă în domeniul stresului recurge la trei modalități principale:

- identificarea factorilor stresanți și a indivizilor vulnerabili la stres;
- reducerea vulnerabilității și mărirea rezistenței organismului;
- protecția prin evitarea și eliminarea agenților ambiențali fizici sau psihosociali nocivi [3, 21].

În concluzie trebuie de menționat că pentru a obține rezultate semnificative în controlul stresului profesional la judecători trebuie de acționat atât la nivelul indivizilor, cât și la nivelul organizației:

- prin identificarea agenților-stresori la nivelul judecătorilor;
- prin dezvoltarea și elaborarea strategiilor de soluționare și de creștere a rezistenței la stres;
- prin dispensarizare cu asigurarea tratamentului necesar, cu aprecierea anuală a profilului de competență;
- prin asistență de specialitate (medic, psiholog în judecătorii).

Bibliografie

1. Ackerman P. L., Heggstad E. D., *Intelligence, personality and interests: Evidence for overlapping traits*, în *Psychological Bulletin*, 1997, nr. 121, p. 218-245.
2. Butoi T., *Psihologie judiciară*, Fund. România de Măine, 2001, 312 p.
3. Derevenco P., Băban A., Ion A., *Stresul în sănătate și boală*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, 136 p.
4. Dunareanu I. A., *Justiție, judecător, management*, București, 2005, p. 24-28.
5. Fahnestock K., *The loneliness of command - One perspective on judicial isolation*, în *Judges J.*, 1991, vol. 12, p. 30-32.
6. Franz Alexander, *Medicina psihosomatică*, Editura TREI, București, 2008, 336 p.
7. Kaplan S. M. and Winget C., *The occupational hazards of jury duty*, 1992, p. 92-95.
8. Kirby M. *Report by The Hon. Justice Michael Kirby AC CMG on Annual conference of the local courts of New South Wales*, 1995, p. 64-67.
9. Lazarus R. S., *Coping Theory and Research: Past, Present, and Future*, în *Psychosomatic Medicine*, nr. 55, 1993, p. 234-247.
10. Luban-Plozza B., Pöldinger W., Kröger F., *Boli psihosomatică în practica medicală*. Ediția a IV-a revăzută și adăugită, 2000, Editura Medicală, București, 235 p.
11. Miclea M., *Mecanisme psihice de autoreglare în condiții de stres*, Editura Polirom, Cluj- Napoca, 1997, 182 p.
12. Osoianu T., *Reforma judiciară și de drept în Republica Moldova – condiție necesară în vederea integrării europene*, 2004, 58 p.
13. Rogers J. M., Freeman S.J., *The Occupational Stress of Judges*, în *Canadian J. of psychiatry*, 1991, vol. 36, p. 317- 320.
14. Snyder C. R., *Coping: the psychology of what works*, în *Clarendon Press*, 2004, nr. 5, p. 3-20.
15. Vasilescu A. *De la concept la terapie în bolile psihosomatică*, 2008, 136 p.
16. Weiner N. A. et al., *Safe and Secure: Protecting Judicial Officials*, în *Court Review*, 2000, vol. 36, p. 26-33.
17. White B. R., *The special role of State judges*, în *Judges J.*, 1991, vol. 2, p. 6.
18. Zimmerman I. M., *Isolation in the Judicial Career*, 2000, p. 58-62.
19. Леонова А. Б., *Комплексная стратегия анализа профессионального стресса: от диагностики к профилактике и коррекции*, în *Психологический журнал*, 2004, vol. 25, nr. 2, p. 86-92.
20. Менегетти А., *Психосоматика*, ННБФ Онтопсихология, 2005, 360 с.
21. Павловский В., Степанов О., *Судебной системе требуется психолог*, în *Российская юстиция*, 2004, nr. 1, p. 47-50.
22. Сумароков И., *Судебный стресс*, în *Российская юстиция*, 2003, nr. 12, p. 60-63.

Prezentat la 21.05.2009